
OUDHEIDKUNDIGE KRONIEK

In “De Gazet van Gent” van 9 december 1923 verscheen een artikel van de hand van Alfons Van Werveke over

VENSTERS MET LUIKEN EN VENSTERS MET GLAS.

Men heeft in zekere nijverheidstakken zulken grooten vooruitgang gedaan en wij zijn aan het ons daardoor verschaft gemak zoo gewoon geworden, dat wij ons moeilijk kunnen voorstellen hoe de menschen in de middeleeuwen leefden.

Hebt gij er wel eens over nagedacht, vriend lezer, hoe tot in de XVe eeuw het binnenste van de huizen gedurende den dag verlicht was? Door kleine ven-

sters met ruitjes in lood gezet, zult gij antwoorden. Niet altijd, zelfs zelden. Gij denkt zonder twijfel aan de glasramen van kerken en paleizen, zooals ze op de kleinschilderingen van onze handschriften zijn afgebeeld. Op de heerlijke "Aankondiging" van Jan van Eyck te Sint-Petersburg, op het drieluik van denzelfden in de Nationale Galerij te Berlijn ziet men Romaansche vensters met ronde schijven en koppen van gegoten glas in lood. Besluit er niet uit, dat de vensters van de huizen uit dien tijd ook zulk glaswerk hadden. Over 't algemeen zijn wij zeer slecht ingelicht over het binnenste der woningen van de XIIe eeuw. Edoch, als men nagaat wat er in de woningen van den Gothischen tijd was aangebracht, mag men, zonder vrees zich te bedriegen, gerust aannemen, dat in den Romaanschen tijd het glas buitengewoon zeldzaam was in de huizen. De keuken van Sint-Baafsabdy, waarvan een buitenmuur nog in zijn geheel bestaat, was enkel verlicht door schietgaten zonder glas. Het is waar, dat, volgens de legende althans, het vuur in den haard nooit uitdoofde, zoodat het vertrek genoegzaam verwarmd was en dat het onvoldoende licht, dat van buiten kwam, door de klaarte der vlam van het houtvuur werd aangevuld. Het is niet te betwijfelen, dat de kleine vensters van de Romaansche huizen bijna nooit van glas waren voorzien en alleenlijk gesloten door luiken. Op de schilderijen, die het binnenste van kerken uit het Gothische tijdperk te zien geven, bemerkt men vensters met in lood gezette glazen ruiten, dat zijn glasplaatjes in de houding van de ruiten (koekens) van een kaartspel. Dat was een weeldetafereel, dat zelden voorkwam in de huizen, zelfs in die van de burgerij. Daar het glas zeer duur kostte, sloot men de muurdoorbrakingen enkel met luiken. Zoo is het zeker, dat de groote spitsboogvensters van Geeraard-Duivelsteen, dat van 1246 dagteekent, alleen luiken hadden, waarvan de zware haken in de muren nog aanwezig zijn, en dat de keuken en de voorraad-zalen onder de eetzaal van de Abdij van O.-L.-V. in de Bijloke geen glas, maar enkel van luiken waren voorzien, waarvan de haken nog bestaan.

Na de volledige luiken in de huizen, is men begonnen onbeweeglijke glaspaneelen te plaatsen in het bovenste gedeelte van de vensters, terwijl men de luiken in de onderste twee derden behield. De "Aankondiging" van Petrus Christus (Nationale Galerij te Berlijn) is voorgesteld in een kamer, waarvan de vensters alleen van glas zijn voorzien in de bovenste onbeweegbare panelen. Heel het overige van de muurdoorbreking is alleen door luiken gesloten. Hetzelfde is te zien op de "Afbeelding der Arnolfini's" door Jan van Eyck (Nationale Gallerij te Londen), op de "H. Maagd en het Kind Jesus" van Memling (Gasthuis te Brugge), op de "Madona, St-Hieronimus en St-Franciscus" van Petrus Christus (Frankfort op den Main).

Zonder glas te gebruiken en zonder binnen de kamers de warmte van het haardvuur te verliezen, was men er toe gekomen meer klaarte te brengen binnen de kamers, waarvan de vensters alleen door luiken waren gesloten, of waar al-

leen glas in de bovenste paneelen was aangebracht. Als de luiken geopend waren, stelde men in de plaats een raam bespannen met lijnwaad, dat men met terpentijn bestreek om er meer licht door te laten. Zoo gebeurde het, dat, toen de Raad van Vlaanderen zijn intrek nam in het kasteel van Pamele te Oudenaarde in 1405; de schilder Gillis 't Kind gelast werd "twee lijnwaadramen te maken" en te leveren "het terepentijn en de noodige stoffen voor twee hooge vensters in de kamer van den Raad.

Op de beroemde kleinschildering van Jacques de Guise, verbeeldde het oogenblik, waarop hij "Les chroniques de Hainaut" aan Philips den Goede biedt, ziet men een venster, waarvan het bovenste derde van glas is voorzien; de twee onderste derden hebben alleen luiken, maar men heeft in de afdeeling beneden een houten traliewerk gezet, daar het tooneel in den zomer plaats heeft.

In de XVIe eeuw werd het gebruik van glasramen met in lood gezette ruitjes hoe langer, hoe algemeener. In de XVIIe eeuw werden de ruiten vervangen door rechthoekige glasplaatjes in lood gezet.

In de XVIIIe eeuw werd het lood vervangen door houten glasroeden. Het vensterglas werd in de eerste helft van de XIVE eeuw hoe langer, hoe grooter, en in de tweede helft verschenen de spiegelglazen in de vensters, die, dank zij de medeplichtigheid van de ijzeren balken, de muren vervangen, zonder zich er om te bekommeren of ons gevoel van evenwicht en van schoonheid er door geschokt wordt.

Alfons VAN WERVEKE
